

Sammanfattning av WP 2023:05

“Work from home and big city out-migration before and after the pandemic”

Spridningen av covid-19 under första halvåret 2020 ledde till att många sysselsatta abrupt fick ställa om till att arbeta hemifrån. Före pandemin var andelen som arbetade på distans på en låg nivå. Inom EU-27 uppgick andelen anställda som vanligtvis eller ibland arbetade hemifrån till tre respektive åtta procent. När det gäller situationen i Sverige visar de senaste uppgifterna i Arbetskraftsundersökningarna (avseende oktober 2023) att 40 procent av de sysselsatta utfört visst arbete hemifrån under mätveckan. 14 procent har arbetat hemifrån under minst halva mätveckan. Omfattningen av distansarbete har alltså vuxit dramatiskt efter pandemin och blivit ett vanligt inslag på arbetsmarknaden.

Det här är en av de första studierna som explicit analyserar hur möjligheten att arbeta på distans påverkar rörlighetsbesluten för individer som bor och arbetar i stora städer. Den empiriska analysen fokuserar på Stockholms stad och personer som behåller sin arbetsplats i staden men som eventuellt väljer att flytta och bosätta sig i en annan kommun. Liksom många andra storstäder runt om i världen uppvisade Stockholm ett växande negativt inhemskt flyttningsnetto under pandemin. Flyttningsunderskottet drevs på av en kraftigt ökad utflyttning från Stockholms stad.

Möjligheten att arbeta på distans kan påverka arbetslivets geografi på flera olika sätt. Den vanligaste förändringen torde vara att man vissa dagar väljer att utföra sitt arbete hemifrån i stället för på den fysiska arbetsplatsen. Av de senaste uppgifterna i Arbetskraftsundersökningarna att döma har detta redan blivit ett ofta förekommande arbetssätt. Men att gå från att delvis arbeta hemifrån den befintliga bostaden till att flytta till en ny ort, för att arbeta på distans från denna, är ett betydligt större steg. Det finns två huvudsakliga orsaker till varför förändrade flyttmönster till följd av möjligheten att arbeta på distans först kan förväntas uppträda i en stad som Stockholm. För det första har Stockholm en hög andel jobb som potentiellt kan utföras på distans. För det andra är situationen på Stockholms bostadsmarknad besvärlig, med långa kötider till hyresbostäder och höga priser på bostäder till försäljning.

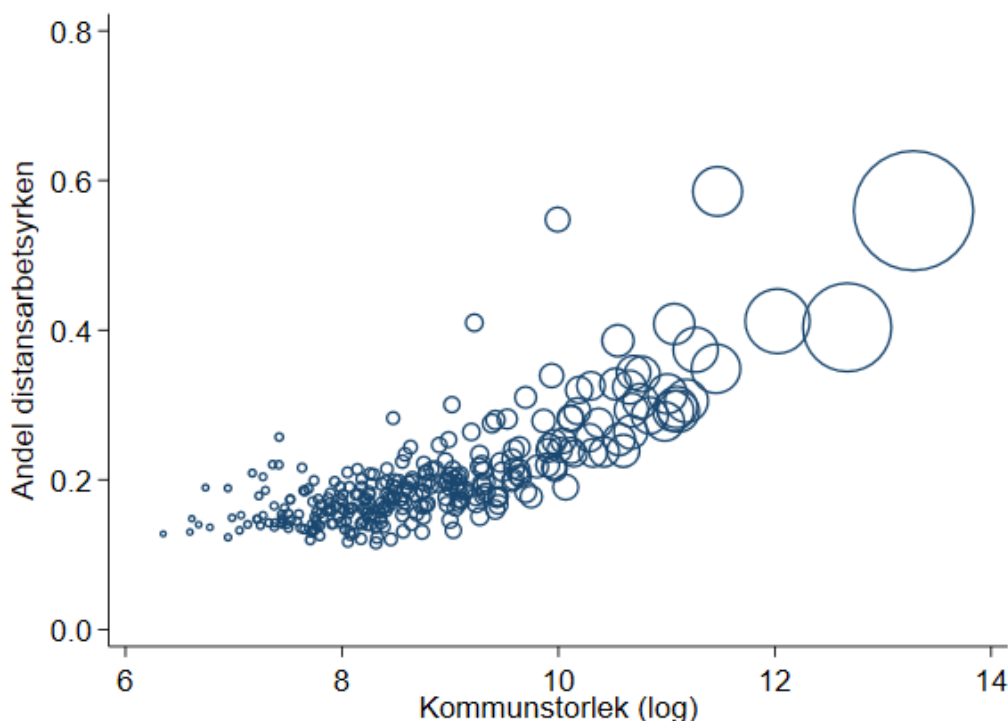
Studien fokuserar på följande frågeställningar: Har personer som bor och arbetar i Stockholms stad blivit mer benägna att lämna staden efter pandemin? Vart väljer de att flytta? Vilken roll spelar möjligheten att arbeta hemifrån för rörlighetsbeslutet? Varierar effekten av att kunna arbeta på distans mellan destinationer och yrkesgrupper? Har effekten förändrats efter pandemin?

Analysen baseras på detaljerade mikrodata och jämför flyttmönstren tre år före pandemin (2017–2019) med flyttmönstren tre år efter att pandemin började (2020–2022).

En hög andel distansjobb i Stockholm

För att klassificera vilka jobb som potentiellt är möjliga att utföra på distans utgår studien från en amerikansk undersökning som, beroende på vilka typer av arbetsuppgifter som förekommer i olika yrken, delar in yrken i sådana som kan/inte kan utföras på distans. Figur 1 visar korrelationen mellan andelen sysselsatta i distansarbetsyrken och arbetsmarknadens storlek för Sveriges 290 kommuner. Det finns ett tydligt samband mellan kommunstorlek och jobb som är möjliga att utföra på distans (korrelationskoefficienten är 0,76). I Stockholm uppgår andelen till 56 procent. För små och medelstora kommuner ligger andelen på mellan 15 och 20 procent. Om man i stället för andelen sysselsatta tittar på distansjobbets andel av den totala lönesumman så uppgår denna till 70 procent i Stockholm. Jobb som är möjliga att utföra på distans tenderar alltså att vara välbetalda.

Figur 1 Kommunstorlek och andel sysselsatta i distansarbetsyrken

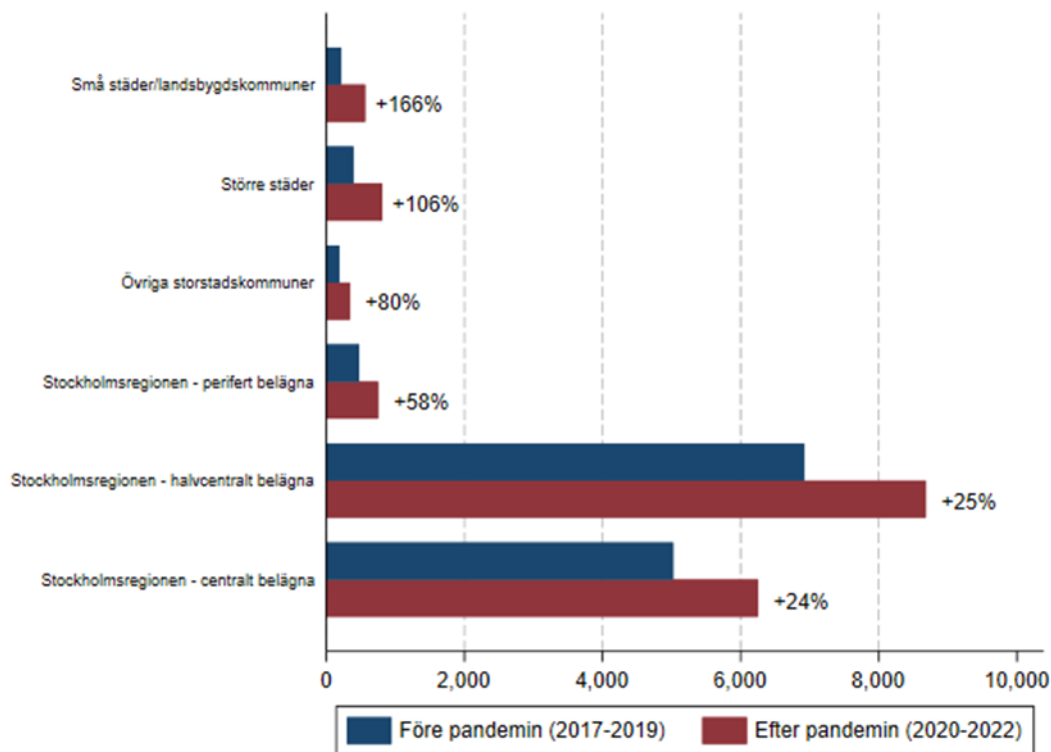
Anmärkning: Data för 2021 och avser sysselsatta i åldern 20–64 år i Sveriges 290 kommuner utifrån arbetsplatsens lokalisering (dagbefolkning). Cirklarnas area är proportionell mot dagbefolkningens storlek.

Utflyttningen till mindre städer och landsbygdskommuner har ökat mest

Figur 2 visar antalet personer som valt att flytta ut från Stockholms stad men som behåller sin arbetsplats i staden. De allra flesta av utflyttarna som jobbar kvar i staden flyttar till näraliggande kommuner inom Stockholmsregionen. Det gäller både före och efter pandemin. Men det är långväga flyttningar till kommuner utanför regionen som ökat mest i relativa termer. Jämfört med perioden innan pandemin har antalet personer som flyttar ut till kommuner i kategorierna större städer och små

städer/landsbygdskommuner mer än fördubblats. Utflyttningen till små städer/landsbygdskommuner har ökat med 166 procent.

Figur 2 Utflyttning av personer som jobbar kvar i Stockholms stad, efter destinationskommun och period

Anmärkning: Med Stockholmsregionen avses Stockholms lokala arbetsmarknad (enligt 2015 års pendling). Kommunerna runt Stockholms stad är grupperade i tre grupper baserat på restid till centrum av staden. Kommuner utanför Stockholmsregionen är grupperade enligt SKR:s kommungruppsindelning (version 2017).

Chefer och högutbildade specialister är mer benägna att bosätta sig långt från arbetsplatsen efter pandemin

För att analysera hur möjligheten att arbeta på distans påverkar flyttbesluten skattas ett antal modeller som förutom typ av yrke inkluderar andra förklaringsfaktorer som vi utifrån tidigare forskning vet påverkar den geografiska rörligheten. Det handlar exempelvis om ålder, födelseort, utbildningsnivå, familjesituation och bostadsförhållanden.

Resultaten visar att effekten av typ av yrke på sannolikheten att flytta till andra kommuner inom Stockholmsregionen inte skiljer sig nämnvärt före och efter pandemin. När det gäller långväga flyttningar har det däremot skett intressanta förändringar. Det gäller särskilt för chefer och högutbildade specialister med jobb som kan utföras på distans. Före pandemin var det ingen skillnad i sannolikheten att flytta ut från Stockholmsregionen mellan dessa två yrkesgrupper och en referensgrupp med sysselsatta i yrken som inte kan utföras på distans. Efter pandemin visar resultaten att chefer och högutbildade specialister med distansarbetsyrken har en högre sannolikhet att bosätta sig utanför Stockholmsregionen än jämförelsegruppen. Det gäller särskilt för utflyttning till kommuner i kategorierna större städer och små städer/landsbygdskommuner. Noterbart är att resultaten inte visar på någon

motsvarande skillnad i sannolikhet för långväga flyttningar mellan högutbildade specialister med jobb som inte kan utföras på distans och referensgruppen. Vare sig före eller efter pandemin.

Resultaten av analysen tyder på att förändrade arbetssätt efter pandemin har gjort det möjligt för chefer och högutbildade specialister med distansarbetsyrken att flytta sin bostad utanför Stockholmsregionen och kombinera arbete hemifrån med långväga pendling till den fysiska arbetsplatsen i staden.

Kan leda till betydande effekter på sikt

Det finns en omfattande forskning som visar att storstadsmiljöer erbjuder produktivetsfördelar. Samtidigt karaktäriseras många storstäder av höga boendekostnader. Svårigheter att ta sig in på bostadsmarknaden minskar individens benägenhet att söka lediga jobb, vilket i sin tur försvårar företagets kompetensförsörjning. Möjligheten att helt eller delvis arbeta på distans gör det enklare att kombinera arbete i produktiva storstadsmiljöer med boende på andra platser.

Det finns mycket som talar för att distansarbete mer allmänt kan bidra till en effektivare jobbmatchning inom och mellan regioner. Både individer och företag kan söka över större geografiska områden. En effektivare matchning mellan arbetsökande och lediga jobb ger positiva effekter på produktivitet och tillväxt på nationell nivå.

Ett ökat inslag av distansarbete i arbetslivet ger också upphov till viktiga inom- och mellanregionala konsekvenser:

- Orter som drabbas av utflyttning av distansarbetare förlorar skatteintäkter och lokal köpkraft.
- Platser som är mottagare av inflyttade distansarbetare ökar sitt skatteunderlag och kan erfaras en allmänt förbättrad lokal ekonomisk utveckling.
- Ovanstående processer förstärks av det faktum att distansarbetare tenderar att ha höga inkomster.
- Förändrade rörlighetsmönster till följd av distansarbete påverkar också transporter och efterfrågan på kollektivtrafik, både lokalt och regionalt.

Huruvida nya flyttmönster till följd av ökat distansarbete innebär en påtaglig utmaning för de större städerna och en renässans för tätorter och landsbygd utanför storstadsregionerna är ännu för tidigt att säga. På kort sikt blir effekterna sannolikt relativt begränsade. Men om fler väljer att bosätta sig på längre avstånd från den fysiska arbetsplatsen – och kombinera arbete hemifrån med långväga pendling – kan konsekvenserna på sikt komma att bli mer omfattande. För mindre orter kan också små förändringar i flyttströmmar få betydande effekter. En växande omfattning av distansarbete i arbetslivet innebär i alla händelser nya möjligheter och utmaningar som behöver beaktas i planerings- och policyarbete på lokal, regional och nationell nivå.